

Mūziķis Emīls Kaupers piedalās pasākumā, kurā informē par jaunu pakalpojumu – iespēju legāli klausīties vairāk nekā 20 miljonu dziesmu savā mobilajā telefonā

SIA Liepkalni par intelektuālā īpašuma jautājumiem domā nopietni

Vai nu dūre, vai audzināšana

Darbspējīga intelektuālā īpašuma veicināšanas un aizsardzības sistēma ir viens no galvenajiem inovāciju priekšnoteikumiem

Ekonomiski attīstītās valstīs ar vēsturiski spēcīgu intelektuālā īpašuma aizsardzību pat bērniem ir skaidrs, ka arī netaustāmas vērtības kādam

var piederēt, bet vispārējā Latvijas sabiedrības izpratne par pirātismu, preču zīmju aizskaršanu joprojām ir vāja. Diemžēl pasaules pieredze liecina, ka represīvās metodes nav efektīvas. Lai Latvija īstenotu mērķi veicināt produktu ar augstu pievienoto vērtību izstrādi, nav cita ceļa kā palielināt Lat-

vijas intelektuālā īpašuma aktīvu vērtību, pozīcijas ziņojumā par intelektuālā īpašuma veicināšanu un aizsardzību uzsver ĀIPL. Eiropas Patentu iestāde un iekšējā tirgus saskaņošanas birojs 2013. gadā publicētajā pētījumā par intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) ietilpīgu nozaru ieguldījumu ekonomikā norāda, ka IĪT ietilpīgas nozares ES nodrošina 26 % darbavietu un 39 % IKP. Latvijā šie rādītāji ir zem vidējā rādītāja: attiecīgi 21 un 32 %. Latvija starp 27 valstīm ir ierindota 22. vietā patentu un dizainparaugu tiesību jomā, 26. vietā preču zīmju jomā.

Kāpēc Latvija tā vietā, lai pasaulē reklamētu investīcijas nekustamajā īpašumā, nevarētu paziņot, ka piešķir uzturēšanās atļaujas investoriem, kas Latvijā reģistrē patentu un uzsāk ražošanu? Latvija varētu raidīt papildu signālu, ka tās izpratnē spēks ir gudrais cilvēks, vienisprātis ir ĀIPL izpilddirektors Ģ. Greiškalns un RLN zvērināta advokāte I. Kariņa-Bērziņa. Intelektuālo tiesību piemērošana notiek valstī, kur ideja tiek komercializēta, un visticamākais scenārijs ir, ka zinātnieks (uzņēmējs) ieceļo Latvijā, novērtējot šejienes dzīves kvalitāti, attīsta savu

ideju, bet galvenie tirgi un investori atrodas ārpus Latvijas. „Latvija pēc ģeogrāfiskās atrašanās vietas, pēc cilvēku kvalifikācijas izrādījās ideāla vieta, kur attīstīt biznesu. Latvijā ir attīstīta loģistika starp austrumiem un rietumiem, blakus ir pārtikušās ziemeļvalstis,” saka SIA *Global Ingredients Supply Holding* īpašnieks Marks Resals, kurš ir iecerējis popularizēt Latvijā radītos produktus.

Vismaz no skolas sola

Lai padziļinātu sabiedrības izpratni par ĪT, uzņēmēji rosina realizēt sabiedrības informēšanas un izglītošanas kampaņas un programmas, sākot jau ar pamatskolu. „Sabiedrības, kurās jau daudzās paaudzēs cilvēki ir varējuši pelnīt iztiku un kļūt turīgi no netaustāmām lietām, šāda apziņa pastāv, jo nereti jau ģimenē pie brokastu galda tiek pārrunātas ziņas, ka kāds saņēmis bargu sodu par autortiesību pārkāpumu,” saka I. Kariņa-Bērziņa. Situācija pamazām uzlabojas, bet pārāk lēni. Pērn Latvijas Universitātē (LU) tika pieņemti noteikumi par akadēmisko godīgumu, kuros ir paredzēta arī pārkāpēju eksmatrikulācija, bet ar šā gada maiju visus LU izstrādātos noslēguma darbus, kas ir iesniegti aizstāvēšanai, pārbauda Vienotajā datorizētās plaģiātisma kontroles sistēmā.

Katrā valstī autortiesību pārkāpumu un attiecīgo darbību kriminalizēšana notiek atšķirīgi, norāda advokāte. Intelektuālā īpašuma aizsardzības jomā aktuāla tēma ir represīvo metožu efektivitāte. I. Kariņa-Bērziņa skaidro: piemēram, Francija 2012. gadā veica izmaiņas Autortiesību likumā, nosakot, ka interneta pakalpojumu sniedzējiem ir jāsadarbības ar policiju un jāinformē par IP adresu īpašniekiem, kuri veic nosodāmas darbības, tādējādi cerot, ka būtiski mainīsies nelikumīgo lejupielāžu dinamika, taču tas nenotika, arī internets vēra ņemamam skaitam klientu netika atslēgts, netika arī manīts, ka cilvēki vairāk pirkto ar autortiesībām aizsargātus produktus. Viņa uzskata, ka šobrīd bargākus sodus Latvijā nevajadzētu ieviest, daudz svarīgāk ir panākt samērīgumu starp autortiesību subjektu un sabied-

rības interesēm. Eiropā notiek debātes par kultūras pieejamības nodevas ieviešanu, kurā katram lietotājam ir jāsamaksā neliela summa, lai iegūtu

„Sabiedrības, kurās jau daudzās paaudzēs cilvēki ir varējuši pelnīt iztiku un kļūt turīgi no netaustāmām vērtībām, šāda apziņa pastāv, jo nereti jau ģimenē pie brokastu galda tiek pārrunātas ziņas, ka kāds saņēmis bargu sodu par autortiesību pārkāpumu,” saka RLN zvērināta advokāte Ingrida Kariņa-Bērziņa

piekļuvi saturam, bet attiecīgo tiesību īpašnieki saņemtu pienācīgu kompensāciju.

Jāsāk pārkārtoties

Latvijā ierasti atbildīga par ĪT ir bijusi Tieslietu ministrija, kuras pakļautībā atrodas PV, kas reģistrē rūpniecisko īpašumu (patenti, dizainparaugi, preču zīmes utt.). Savukārt autortiesības atrodas Kultūras ministrijas pārziņā. „Sava loģika tajā ir. Tomēr, laikiem mainoties, šāds izkārtojums neatspoguļo, piemēram, programmatūras, mobilo aplikāciju faktu. Pasaulē rūpniecisko tiesību un autortiesību jomas sāk apvienot vienā institūcijā, jo zināšanas lielā mērā pārklājas. Šāda institūcija arī labāk var veicināt sabiedrības informēšanu un izglītošanu,” uzskata I. Kariņa-Bērziņa. Uzņēmēji ierosina arī Latvijā uz PV bāzes, piešķirot plašākas pilnvaras un finansējumu, izveidot intelektuālā īpašuma iestādi, kura pakļautos Ekonomikas ministrijai, tādējādi stiprinot inovāciju pārnesi praksē.

Šobrīd Latvijas pirmās instances tiesās to lietu skaits, kas ir saistītas ar intelektuālo īpašumu, nepārsniedz pāris desmitu – un pārsvarā tie ir strīdi par preču zīmēm, liecina Tiesu informācijas sistēma. Tomēr, lai sekmētu tiesas nolēmumu kvalitāti un prakses stabilitāti, gan ĀIPL, gan aptaujātie uzņēmēji iesaka Rīgas apgabaltiesai piešķirt jurisdikciju visās intelektuālā īpašuma lietās, tostarp autortiesību lietās.

Uztver arvien nopietnāk

Latvijā pieaug to uzņēmēju skaits, kas apzinās savu intelektuālo īpašumu vērtību un iegulda līdzekļus to aizsardzībā. LB juridiskais konsultants V. Bīmanis stāsta, ka LB Latvijā ir reģistrējis ap 400 preču zīmju, citās valstīs – vairāk nekā 100, atgādinot, ka preču zīmes aizsardzība ir jāveic atsevišķi katrā valstī, kur konkrētā prece tiek pārdota. Daži LB konkurenti ir uzsākuši ražot un pārdot līdzīgi noformētas preces, tādējādi pārkāpjot pirmā ražotāja intelektuālā īpašuma izņēmumtiesības. Ja uz brīdinajiem konkurents nereaģē, tiek celta prasība tiesā. Acīmredzamos gadījumos prasītājs var lūgt arī tiesu veikt prasības nodrošinājumu, līdzīgās preces izņemt no tirdzniecības līdz galīgam tiesas lēmumam. Kā piemēru V. Bīmanis min tiesvedību par degvīna *Trīs dzirnaviņas* maldinošo līdzību ar LB degvīnu *3 graudu*. Rezultātā tiesa nolēma degvīna *Trīs dzirnaviņas* preču zīmi atzīt par spēkā neesošu un lika aizturētos degvīna krājumus iznīcināt.

Arī maizes un konditorejas SIA *Liepkalni* par intelektuālā īpašuma jautājumiem domā nopietni, pamatā saistībā ar preču zīmēm un dizainparaugiem. Uzņēmuma mārketinga vadītāja Ieva Zariņa stāsta: „Esam patentējuši un apstiprinājuši savas īpašumtiesības gan uz preču zīmi, ar kuru piedāvājam tirgū savu produkciju, gan produkcijas iepakojuma dizainu, gan atsevišķiem produkcijas nosaukumiem. Savas īpašumtiesības uz preču zīmi nesem reģistrējam visā ES un vēl papildus arī Igaunijā, valstī, uz kuru eksportējam produkciju.”

FOTO: LETA